

STORTINGET

Innst. 490 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra familie- og kulturkomiteen

Meld. St. 13 (2024–2025)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Forebygging av ekstremisme – Trygghet, tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

I stortingsmeldingen slås det innledningsvis fast at ekstremisme har store konsekvenser for individer og samfunn lokalt, regionalt og globalt. Ekstremisme truer demokratiet og det mangfoldet av stemmer og posisjoner det er avhengig av. Terrorhandlinger er ekstremisme i ytterste konsekvens.

For å forstå mer om forhold som har gitt grobunn for framvekst av radikaliserings og ekstremisme i Norge i nyere tid, og hvordan dette kan forebygges bedre framover, oppnevnte regjeringen Ekstremismekommisjonen i 2022. Stortingsmeldingen bygger i stor grad på Ekstremismekommisjonens situasjonsbeskrivelse og kunnskapsgrunnlag, jf. NOU 2024:3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet.

Meldingen bygger også på myndighetenes arbeid på feltet gjennom en årrekke, samt erfaringer og kunnskap fra tidligere hendelser og internasjonalt samarbeid. En rekke av kommisjonens anbefalinger følges opp.

1.2 Regjeringens mål

Regjeringen vil sikre en bred og felles forankring, og effektive virkemidler. Å forebygge og forhindre radikalisering, ekstremisme og i verste fall terrorisme krever et kontinuerlig arbeid, et oppdatert kunnskapsgrunnlag og oversikt over ulike typer utviklingstrekk og trusler. Ekstremisme er en reell og vedvarende trussel, og internasjonale forhold og konflikter påvirker utviklingen i Norge.

Et stadig mer komplekst utfordringsbilde må møtes med mer samarbeid på tvers av sektorer og tjenester. Regjeringen vil legge til rette for at myndigheter på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå har bedre strukturer, verktøy og kompetanse som styrker samarbeidet og legger til rette for et langsiktig forebyggingsarbeid.

Forebygging av radikaliserings og ekstremisme må foregå på ulike nivåer samtidig, gjennom ulike tilnærminger og med ulike verktøy. Forebygging skal rettes inn mot både enkeltpersoner og grupper der risiko- og sårbarhetsfaktorer allerede er identifisert, og inn mot storsamfunnet og alle innbyggere i landet. Regjeringens mål er med andre ord både å skape motstandskraft mot krefter som aktivt undergraver demokratiet, og å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Regjeringen vil etablere et nytt nasjonalt senter for innsats mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Sentrale oppgaver for senteret vil være veiledning og støtte til kommuner og førstelinjetjenester i hele landet. Senteret skal formidle kompetanse og kunnskap om fenomener, utviklingstrekk og forebyggende arbeid til nasjonale, regionale og lokale aktører. Senteret skal også veilede pårørende, nærstående og andre aktører ved bekymring for radikaliserings.

Regjeringen vil også, gjennom forslag til endringer i lovverk om informasjonsdeling og innføring av nye samarbeidsformer, legge til rette for at kommuner og førstelinjetjenester får bedre verktøy i sitt forebyggende arbeid

Forebygging av ekstremisme innebærer videre å arbeide for styrket oppslutning om demokrati og menneskerettigheter. Undervisning i demokrati og medborgerskap, styrking av freds- og menneskerettighetssentre, støtte til sivilsamfunn, arbeid mot hatkriminalitet, rasisme og diskriminering, og et oppdatert kunnskapsgrunnlag er viktig i dette arbeidet.

Meldingens kapittel 1 presenterer regjeringens mål, og en samlet oversikt over tiltak, kapittel 2 og 3 gjennomgår begrepsbruk, utfordringsbilde og utviklingstrekk. Kapittel 4 presenterer politikk og tiltak som bidrar til å etablere bedre strukturer og verktøy for samarbeid ved konkrete bekymringer om radikalisering og voldelig ekstremisme. Her løftes blant annet spørsmål rundt taushetsplikt og informasjonsdeling, og det nye nasjonale senteret omtales. Kapitlet omhandler også viktigheten av kunnskap og kompetanse. Kapittel 5 redegjør for samfunnets og myndighetenes arbeid, roller og ansvar i det tidlige forebyggingsarbeidet. Kapittel 6 handler om å bygge demokratisk motstandskraft i befolkningen og styrke oppslutningen om demokrati og menneskerettigheter. Det redegjøres for politikk og tiltak knyttet til ytringsfrihet og medier, museer og bibliotek, demokrati og menneskerettigheter i skolen, og minne-, lærings- og fredssentre. Dette kapitlet løfter også fram sivilsamfunnsaktørers rolle i det forebyggende arbeidet. Kapittel 7 omtaler økonomiske og administrative konsekvenser.

2. Komiteens behandling

Komiteen avholdt muntlig høring om saken 8. april 2025, der 24 aktører deltok, og hvor leder av Ekstremismekommisjonen, førsteamanuensis ved UiO Cathrine Thorleifsson, var invitert til å innlede. Komiteen har i tillegg mottatt 18 skriftlige høringsinnspill.

Sakens dokumenter er tilgjengelig på sakssiden på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åse Kristin Ask Bakke, Mona Nilsen og Torstein Tvedt Solberg, fra Høyre, Turid Kristensen og fung. leder Tage Pettersen, fra Senterpartiet, Åslaug Sem-Jacobsen og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Silje Hjemdal, fra Sosi-

alistisk Venstreparti, Kathy Lie, og fra Venstre, Naomi Ichihara Røkkum, viser til regjeringens fremlegg av Meld. St. 13 (2024–2025) Forebygging av Ekstremisme – Trygghet, Tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft. Meldingen følger opp Ekstremismekommisjonens utredning NOU 2024:3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet, fra mars 2024.

Komiteen viser til at regjeringen Støre nedsatte Ekstremismekommisjonen fordi det var behov for mer kunnskap om ekstremisme og radikalisering i Norge, og at initiativet kom fra AUF. Kort tid etter terrorangrepet den 22. juli 2011 ble det nedsatt en 22. juli-kommisjon som skulle se på myndighetenes håndtering av angrepet. Komiteen viser til at 22. juli-kommisjonen sitt mandat ikke omfattet den ideologiske bakgrunnen for terrorangrepet, eller å nærmere undersøke gjerningsmannens motiver. Det har vært behov for mer kunnskap og en større samtale om tankegodset som lå bak.

Komiteen viser til at siden terrorangrepet i 2011 har Norge opplevd ytterligere to terrorhandlinger utført av personer med ulik bakgrunn som har blitt radikalisert. Kommisjonen fikk derfor i oppdrag å analysere radikaliseringsprosesser og komme med anbefalinger til tiltak. Anbefalingene kommisjonen la frem, retter seg mot nasjonale, regionale og kommunale myndigheter, samt forsknings- og kompetansemiljøer og sivilsamfunnet.

Komiteen mener kommisjonens arbeid og anbefalinger gir et solid grunnlag for å bedre innsatsen mot ekstremisme, og mener videre at stortingsmeldingen tar viktige grep for å styrke innsatsen mot radikalisering og voldelig ekstremisme.

Komiteen viser til at meldingen har et dystert bakteppe:

Den 22. juli 2011 ble 77 mennesker drept i regjeringskvartalet og på Utøya i et høyreekstremt terrorangrep. Angrepet var rettet mot det norske demokratiet og mangfoldet, Arbeiderpartiet og AUF.

Den 10. august 2019 ble Al-Noor Islamic Centre i Bærum utsatt for et høyreekstremt terrorangrep, etter at terroristen hadde tatt livet av sin adopterte stesøster. Dette angrepet var også rettet mot det norske mangfoldet og mot muslimer.

Den 25. juni i 2022 ble to mennesker drept i et ekstremt islamistisk terrorangrep under Pride-feiringen i Oslo. Det ble avfyrt skudd mot flere utesteder i Rosenkrantz gate. Angrepet var rettet mot skeive.

Komiteen mener at Norges erfaring med terrorisme, ekstremisme i sin ytterste konsekvens, med all tydelighet viser at det forebyggende arbeidet mot ekstremisme må styrkes.

Komiteen vil også peke på at hatkriminalitet har tatt liv og ført til tap av trygghet for mennesker i Norge. I Norge finnes det rasisme, antisemittisme og muslimfi-

endtlighet og negative forestillinger og holdninger til minoriteter. Komiteen mener dette skaper utrygghet for mange mennesker, og er en trussel for bred demokratisk deltakelse.

Forebygging av ekstremisme og radikalisering

Komiteen viser til at stortingsmeldingen legger frem regjeringens politikk for forebygging av ekstremisme og radikalisering, med et bredt sett med tiltak som skal hjelpe oss med å nå vårt felles mål om å bekjempe og forhindre ekstremisme. Komiteen mener meldingen på en god måte omtaler og beskriver det forebyggende arbeidet og den viktige rollen myndighetene og sivilsamfunnet spiller.

Komiteen viser videre til at meldingen legger til grunn to definisjoner av hva ekstremisme er. Den ene definisjonen dreier seg om aksept for bruk av vold for å oppnå politiske, ideologiske eller religiøse mål – hvor volden er det sentrale aspektet. Den andre definisjonen handler om holdninger som avviser og underminer demokratiet, og motarbeider menneskerettigheter for alle.

Komiteen vil fremheve at ulike typer ekstremisme må forebygges og bekjempes på ulike måter, og at det er mange ulike aktører som spiller en viktig rolle i det forebyggende arbeidet.

Komiteen viser videre til at meldingen beskriver hvordan man i dag jobber med forebygging av voldelig ekstremisme, og hvordan dette blant annet er forankret i den nasjonale kontraterrorstrategien og i «Handlingsplan for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme».

Komiteen vil løfte frem myndighetenes ansvar for det forebyggende arbeidet. I dag har blant annet politiet og PST en viktig oppgave med å avdekke de mest alvorlige truslene, og sørge for at ord ikke blir til handling.

Komiteen vil videre løfte frem barnehage og skole som de viktigste forebyggende fellesarenaer i Norge. Gode skoler og barnehager motvirker ekstremisme. Inkluderende arenaer som gir oss mulighet til å bygge gode relasjoner, virker forebyggende for utenforskap, som vi vet er en inngangsdør til radikale og ekstreme holdninger.

Komiteen vil også løfte frem viktigheten av at demokrati og medborgerskap er en del av samfunnsfaget i læreplanen. Det handler blant annet om at elevene får kunnskap og ferdigheter til å skape og delta i demokratiske prosesser. I læreplanen er det spesifikt nevnt at kunnskap om terrorhandlingen 22. juli skal inngå i opplæringen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, viser til høringsuttalelsen fra Muslimsk Dialognettverk. De skriver at

«Forskning viser at muslimske menn med innvandrerbakgrunn har 65 pst. lavere sjanse for å bli innkalt til jobbintervju. For å motvirke utenforskap må vi styrke samarbeidet mellom tros- og livssynssamfunn og myndigheter, som også foreslått i totalberedskapsmeldingen. Vi er her for å vise hvordan MDN er en ressurs i ekstremismeforebygging, i tråd med Stortingsmelding 13 og ekstremismekommisjonens anbefalinger.»

Flertallet vil derfor fremheve at trossamfunnene ikke bare er en arena for trosutøvelse, men også en strategisk partner i samfunnssikkerhetsarbeidet. Deres evne til å nå ut til minoritetsgrupper, bygge tillit i lokalsamfunn og mobilisere raskt i kriser gjør dem viktige. For å utnytte dette potensialet fullt ut, er det viktig å legge til rette for dialogbaserte paraplyorganisasjoner i arbeidet for et mer robust og inkluderende samfunn.

Flertallet vil fremheve at dialog på tvers av religioner og kulturer er med på å bygge forståelse, toleranse og tillit, og er derfor en viktig faktor i det forebyggende arbeidet og arbeidet med å bygge demokratisk motstandskraft. Flertallet viser blant annet til høringsinnspillet til Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), som beskriver seg selv som et uenighetsfellesskap i likebehandlingens navn:

«Ingen er verdt mer enn andre. Fremmedhet, fordommer og konfliktlinjer bygges ned og broer bygges av gjensidig respekt og forståelse.»

Flertallet vil videre vise til at i Innst. 111 L (2023–2024), Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i trossamfunnsloven (aktivitets- og antallskrav), la et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre inn en merknad som pekte på at det var særs positivt at departementet foreslo å legge til rette for årlige eller halvårlige kontaktkonferanser med alle tros- og livssynssamfunnene for å sørge for god dialog og felles forståelse. Flertallet viser til at den første kontaktkonferansen allerede ble avholdt den 11. februar 2025, og at det har kommet mange gode tilbakemeldinger.

Komiteen vil understreke viktigheten av å motarbeide ekstremisme i alle miljøer. Komiteen vil understreke at den økende antisemittismen man har sett over flere år, er et alvorlig faresignal. Komiteen observerer at antisemittismen er særlig tydelig i dagens situasjon, og at det jødiske miljøet rapporterer om økt trakassering og hets. Komiteen mener økt kunnskap og oppmerksomhet om religiøs og politisk ekstremisme er viktig for å ivareta det liberale demokratiet i Norge.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til at antisemittisme og jødeforfølgelse har eksistert i alle tider. I år 132 ble jødene fordrevet fra Israel og Judea, mens på 1200-tallet stod jøder i Europa i fare for å bli drept og forfulgt dersom de nektet å konvertere. Også i Norge har antisemittismen stått sterkt. Dette var tydelig da landet fikk grunnlov i 1814, som inneholdt en bestemmelse som forbød jøder adgang til Norge. Det var også tydelig under Holocaust, da det norske politiet bidro til deportasjonen av norske jøder. Dette medlem vil videre vise til at i kjølvannet av Hamas' terrorangrep mot Israel den 7. oktober 2023 har antisemittismen vokst ytterligere i styrke, både som ideologi og i handlinger i Norge og i andre deler av verden. Det er ekstra bekymringsfullt for de få jødene som bor i Norge. Den jødiske befolkningen i Norge er bare på om lag 1 500 personer. Politiet i Oslo har måttet øke sikkerheten rundt jødiske samlingspunkt i Oslo, og trusler, sjikane og diskriminering rettet mot jøder har økt. Negativ retorikk og hat har manifestert seg under demonstrasjoner, i media og i sosiale medier. Dette medlem vil understreke viktigheten av konkrete tiltak for å styrke innsatsen mot antisemittisme. Noe av det viktigste Norge som samfunn kan gjøre, er å sørge for å utbre kunnskap om antisemittismen og dens historie og effekter.

Dette medlem mener det er viktig at man i enda større grad tar i bruk Hvite Busser og Aktive Fredsreiser, som har arrangert klasseturer i en årrekke og er partipolitisk og religiøst uavhengige. Deres turer til Polen og Tyskland, med besøk i tidligere konsentrasjonsleirer som Auschwitz ved Krakow og Sachsenhausen ved Berlin, har vært med på å gi norske skoleelever verdifull innsikt i hvilke enormt tragiske konsekvenser antisemittisme og dertil hørende ekstreme ideologier og livssyn medfører. Dette medlem viser til Fremskrittspartiets alternative budsjett, der det foreslås at tilskuddet til slike skoleturer doubles.

Demokratisk motstandskraft

Komiteen vil løfte frem et sentralt begrep i meldingen; demokratisk motstandskraft. Demokratisk motstandskraft dreier seg om evnen vår til å beskytte demokratiet vårt, dets institusjoner og våre felles verdier fra interne og eksterne trusler som voldelig ekstremisme, radikaliseringsprosesser og antidemokratiske holdninger. Komiteen vil fremheve at denne motstandskraften bygges på forskjellig vis i ulike deler av samfunnet.

Komiteen stiller seg bak beskrivelsen fra meldingen (s. 6):

«Forebygging av radikaliseringsprosesser og ekstremisme handler også om å bygge samfunn som har motstandskraft mot autoritære og antidemokratiske strømninger. Det handler om å motarbeide ideer som forfekter at noen mennesker er mer verdt enn andre. Forebygging

handler om å skape inkluderende samfunn, med rom for ulikhet og uenighet.»

Komiteen vil peke på at folk i Norge i stor grad har tillit til demokratiet og politiske prosesser. Høy grad av tillit til folkevalgte institusjoner som Stortinget og lokale folkevalgte organer er viktig av flere grunner. At vi har tillit til hverandre, bidrar til et lavt konfliktnivå, og at vi klarer å samarbeide og løse utfordringene vi har på en bedre måte.

Dette gjør oss bedre rustet til å håndtere kriser, som under koronapandemien, da vi måtte stenge ned store deler av landet og innføre inngripende tiltak. Komiteen vil fremheve at tillit til myndighetene var helt sentralt for at folk var villige til å følge ulike regler og restriksjoner som ble innført for å begrense smitten.

Komiteen vil fremheve hvor viktig tilliten mellom mennesker er, og at folk har tillit til demokratiet. Det er dette som er den sterkeste motkraften til radikaliseringsprosesser og antidemokratiske holdninger.

Komiteen anerkjenner at lav tillit til andre mennesker og politiske institusjoner henger sammen med radikaliseringsprosesser og antidemokratiske strømninger og bevegelser. Komiteen mener at det i Norge er og skal være lov å ha antidemokratiske holdninger. Ytringsfriheten skal stå sterkt, og det er heller ikke effektivt å forby ord eller holdninger som kan føre til konsekvenser for folkegrupper eller demokratiet selv.

Komiteen vil også peke på kommunene og lokal-samfunnenes viktige rolle for å forebygge ekstremisme og radikaliseringsprosesser og for å bygge demokratisk motstandskraft.

Komiteen viser til Nordic Safe Cities og Trygg by Norge som gode eksempler på samarbeid for å motvirke polarisering, ekstremisme, hat og konspirasjonsteorier. Komiteen vil løfte frem konseptet «Trygg digital by», som driftes av Nordic Safe Cities, der kommuner driver digitalt forebyggende arbeid mot ekstremisme og polarisering på nett. I Norge deltar Bodø, Bergen, Tromsø, Kristiansand, Skien, Oslo og Arendal i konseptet. Erfaringen er at kommuner har en særlig viktig rolle i digitalt trygghetsarbeid fordi de er nært på innbyggerne og har en god forståelse for lokale forhold, utfordringer og muligheter.

Komiteen vil løfte frem den profesjonelle kunsten som en vesentlig ressurs i det brede forebyggingsarbeidet mot ekstremisme, samt synliggjøre den verdien som musikk- og scenekunstinstitusjonene har som uunnværlige demokratiske fellesskapsarenaer i arbeidet for å bygge demokratisk motstandskraft. Musikk- og scenekunstinstitusjonene har en grunnleggende verdi i det forebyggende arbeidet med å bygge demokratisk motstandskraft. Den levende musikken og scenekunsten er utadvendte og sosiale kunstformer som inviterer

til mellommenneskelig dialog og meningsbrytning hvor ulike stemmer får komme til orde og bli hørt – også de lavmælte eller marginaliserte stemmene.

Komiteen viser også til høringsuttalelsen fra Norsk bibliotekforening, og vil spesielt løfte frem skolebibliotekenes særskilte rolle. Ifølge Opplæringsforskriften skal skolebibliotekene utvikle språkferdighetene, leseferdighetene og evnen til å tenke kritisk. Dette er også referert i stortingsmeldingen, men uten konkrete oppfølgingstiltak. Skolebibliotekene bør være skolens kunnskapsbase i arbeid med kildekritikk.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser også til høringsuttalelsen fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO), som skriver at kunsten kun har fått en beskjeden plass i meldingen.

Komiteen viser til at de siste tiårene har blitt etablert flere minne-, lærings- og fredssentre i Norge. Komiteen mener sentrene sitter på viktig kompetanse på årsaker til og konsekvenser av ekstremistisk vold og tankegods i nyere tid. De er også sentrale kunnskapsleverandører og viktige aktører i det forebyggende arbeidet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, viser til at regjeringen i 2025 har styrket budsjettene til freds- og menneskerettighetssentrene, og varsler i en melding at det skal utarbeides en ny strategi for freds- og menneskerettighetssentrene for årene som kommer.

Flertallet viser til at det i høringen kom frem at finansieringen over statsbudsjettet av minne- og læringsbesøk til Utøya er uavklart. Hvert eneste år besøkes Utøya av mange tusen elever, lærere og lærerstudenter. Flertallet mener regjeringen må inngå en dialog med aktørene for å sikre lik finansiering av minne- og læringsbesøk med offentlige midler på begge åstedene etter 22. juli.

Ytringsfrihet

Komiteen vil løfte frem at ytringsfriheten i Norge står sterkt. Norge ligger i verdenstoppen når det kommer til demokrati og pressefrihet. En åpen og god offentlig debatt har flere viktige funksjoner i et demokrati. Komiteen vil trekke frem at det er nødvendig for et fungerende demokrati at ulike meninger, holdninger og synspunkter kommer frem i lyset, ikke alltid med den hensikt at vi blir enige, men kanskje for å forstå uenigheten vår bedre og tolerere hverandre.

Komiteen viser til at Ytringsfrihetsskommisjonen pekte på utfordringer som ulike minoriteter kan oppleve når de ytrer seg, blant annet at LHBT+-personer ofte opplever hets og sjikane når de deltar i den offentlige

samtalen. Det kan føre til at man kvier seg for å delta og ytre seg.

Komiteen vil påpeke at den brede definisjonen av ekstremisme ikke skal begrense ytringsfriheten. Det skal være lov å ha antidemokratiske holdninger, eller upopulære og radikale meninger. Likevel er det viktig at det ikke er store deler av innbyggerne i samfunnet som har autoritære holdninger, eller holdninger som bidrar til å begrense andres trygghet. Komiteen vil vise til at regjeringen har varslet en nasjonal strategi for en åpen og opplyst samtale i 2025, som en oppfølging av utredningen til Ytringsfrihetsskommisjonen.

Redaktørstyrte medier og digitale plattformer

Komiteen vil løfte frem viktigheten av gode redaktørstyrte medier som en avgjørende motvekt til det innholdet som bidrar til å skape murer og svekke tilliten mellom folk. Verden i dag er preget av uro, krig og konflikt, og samtidig ser vi sterke politiske krefter som ser seg tjent med å spre falske bilder av virkeligheten og sette grupper opp mot hverandre.

Komiteen mener internett og sosiale medier har gitt oss store muligheter, men det har også skapt noen store utfordringer. Aldri før har flere hatt tilgang på nyheter, informasjon og kunnskap. Kommunikasjon og informasjonsutveksling er blitt utrolig effektivt, og vi sparer enorme ressurser på at ting har blitt digitalisert. Komiteen anerkjenner også at disse plattformene gjør det lettere å spre feilinformasjon, konspirasjonsteorier og hatefulle ytringer.

Komiteen vil peke på at med dette bakteppet er det helt nødvendig at man har et mangfold av redaktørstyrte medier som nyter høy tillit hos befolkningen. Det er et viktig poeng at folk får nyhetene sine fra kanaler som må faktasjekke og verifisere innhold de legger ut, i motsetning til kanaler hvor informasjon legges ut ukritisk, og uten krav om å følge presseetiske prinsipper.

Komiteen vil fremheve at regjeringen har varslet en strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon som skal legges frem før sommeren 2025. Utgangspunktet for strategien er at bygging av motstandskraft må skje gjennom et bredt samarbeid mellom ulike samfunnsaktører. Komiteen mener det blir avgjørende at strategien er konkret og fylt med tiltak.

Komiteen vil også løfte frem at meldingen viser til EUs forordning om digitale tjenester (Digital Services Act), som blant annet skal forebygge skadelig og ulovlig innhold ved å pålegge digitale plattformer et ansvar for å fjerne visse typer innhold. Forordningen ble gjeldende rett i EU i 2024, og er aktuell for å bli innlemmet i EØS-avtalen. Komiteen viser til at regjeringen har varslet at de vil gjennomføre DSA i norsk rett, og opprette en modell for nasjonal håndheving.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, deler innspillet fra Mediebedriftenes Landsforening om at meldingen burde ha beskrevet bedre at i møte med et nytt trusselbilde er redaktørstyrte medier viktigere enn noen gang. Mediemangfoldet i Norge er under press, og gode og forutsigbare rammevilkår for redaktørstyrte medier er en forutsetning for at samfunnet skal kunne møte desinformasjon og påvirkningsoperasjoner på en god måte.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil fremheve at meldingen tydelig beskriver hvor viktig redaktørstyrte medier er i møte med et nytt trusselbilde, og viser til omfattende omtale av dette tema i meldingen. Disse medlemmer viser til at regjeringen mener dette er et så viktig tema at det blir løftet i en egen strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon, som skal legges frem før sommeren.

Komiteen vil understreke viktigheten av at forebygging av ekstremisme ikke må ramme det vi vil forsvare, nemlig demokrati, åpenhet og ytringsfrihet. I den forbindelse slutter komiteen seg til følgende synspunkt fra Norsk redaktørforening:

«Tiltak som går ut på å styrke demokratiets motstandskraft gjennom økt kunnskap i hele befolkningen, solide valgsystemer, en åpen forvaltning og gode rammevilkår for de redaktørstyrte mediene er langt å foretrekke foran tiltak som innebærer økt kontroll, økt overvåking, regulering og straffeforfølgning. Særlig er det viktig å understreke viktigheten av å ikke ty til tiltak som begrenser ytringsfriheten. Det samfunnet kan og skal slå ned på er handlinger, inklusive ytringer, som er ulovlige og straffbare. Alle ytringer, også de usmakelige, provoserende, krenkende og frastøtende, er det myndighetenes oppgave å forsvare. Ikke forsvare innholdet i dem, naturligvis, men retten til å uttrykke dem. Dette er et helt avgjørende prinsipp for den liberale rettsstaten.»

Tiltak

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at meldingen inneholder 45 ulike tiltak. Flertallet vil peke på at flere av tiltakene allerede er igangsatt, eller varslet av regjeringen, og på en god måte illustrerer den helhetlige innsatsen fra myndighetene på feltet. Mange av tiltakene er også oppfølging av de 41 tiltakene som ble foreslått i utredningen til Ekstremismekommisjonen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til høringsinnspillet fra HL-senteret som skriver:

«Men konteksten for Stortingsmeldingen i 2025 er en annen enn konteksten som ekstremismekommisjonens rapport ble levert i for bare et år siden. Demokra-

tiet er under angrep av tunge internasjonale aktører, med autoritære regimer som tar form og styrker seg, og antidemokratiske påvirkningskampanjer rettet mot de vestlige demokratiske samfunn. Vi mener at Stortingsmeldingen i lys av dette framstår som mindre ambisiøs enn ekstremismekommisjonens rapport, og at den mangler en helhetlig og handlekraftig visjon som skaper en sammenheng mellom de demokratistyrkende tiltakene. Kommisjonens forslag om å støtte de mange sivilsamfunnssamfunnsarenaene som er avgjørende å bygge demokratisk beredskap blir i liten grad fulgt opp.»

Disse medlemmer slutter seg til dette, og mener meldingen først og fremst er en sammenstilling av tiltak som stort sett er knyttet til vedtatte eller pågående prosjekter.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, støtter forslaget om å etablere et nasjonalt senter for innsats mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Senteret skal bidra til kontinuerlig fokus og arbeid med dette feltet, bistå kommuner og førstelinjetjenester i konkrete situasjoner, og bidra til å spre kunnskap og kompetanse. Flertallet viser til at flere av hørings svarene er veldig positive til opprettelsen av et slikt senter.

Flertallet støtter også forslaget om å styrke tilskuddsordningen til tiltak mot forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det er en tilskuddsordning der kommuner og fylkeskommuner kan søke om midler til tiltak som er ment for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Flertallet støtter ambisjonen om å gjøre tilskuddsordningen mer kjent – og å styrke den fra 2026.

Flertallet støtter forslaget om at Frivillighet Norge skal utarbeide et opplegg for kompetanseheving rundt forebygging av radikaliserings og ekstremisme hos sivilsamfunnsaktører. Frivillige organisasjoner og ulike aktører i sivilsamfunnet er viktige møteplasser for mange mennesker, derfor er det viktig at de har riktig kompetanse for å kunne fange opp og forebygge.

Flertallet støtter også forslaget om å etablere flere undervisningsstillinger ved freds- og menneskerettighetssentrene. Regjeringen har i 2025 styrket freds- og menneskerettighetssentrene og Dembras forebyggende arbeid inn mot skolen, og det er viktig at denne innsatsen styrkes.

Komiteen vil vise til at meldingen inneholder flere tiltak som handler om informasjonsdeling. Mulighet til å dele opplysninger mellom relevante aktører som har en rolle i det forebyggende arbeidet, kan være avgjørende for å avverge alvorlige hendelser. Komiteen vil fremheve at regjeringen igangsetter arbeidet med en veileder om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt med retningslinjer for det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Komiteen vil også vise til at meldingen varsler lov-

endringer for å sikre utveksling av nødvendige opplysninger mellom helsetjenesten, politiet og PST om personer med psykiske lidelser og antatt voldsrisiko.

Komiteen merker seg at regjeringen våren 2025 bevilget midler til gjennomføring av en studie av de som ble direkte rammet av terroren 25. juni 2022, og mener dette er et godt tiltak. Komiteen vil påpeke at det aldri har vært gjennomført en lignende helhetlig studie der direkte berørte etter 22. juli 2011 blir sett under ett. Komiteen mener en slik studie vil kunne gi viktig kunnskap.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det gjennomføres en forskningsstudie som ser på bredden av psykososiale og økonomiske konsekvenser for direkte berørte etter terroren 22. juli 2011, både knyttet til Regjeringskvartalet og Utøya.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet vurderer det slik at de fleste tiltak som foreslås, vil øke offentlige utgifter, uten at det er påvist noen som helst effekt som gir mindre ekstremisme. Samtidig foreslås det lite sanksjoner mot lovbrudd. Holdninger i seg selv er som kjent ikke ulovlige, men handlinger som krenker andre, kan være det. Dette medlem mener derfor det burde kommet tydeligere frem hvordan man skal følge opp på andre felt, som for eksempel justissektoren.

Dette medlem mener også at det kan være krevende å definere ekstremisme. Det må tas høyde for at ulike friheter i en demokratisk rettsstat må balanseres godt, men vektles ulikt i tilfeller hva gjelder personvern, individuell frihet og sikkerhet. Offentlige tiltak rettet mot ekstremisme kan ramme ulike grupper uforholdsmessig.

Dette medlem mener det er usikkerhet knyttet til hvorvidt de foreslåtte tiltakene vil være treffsikre eller ineffektive. Forebyggingsprogrammer kan bli symbolske og ikke gi reelle resultater, samtidig som de krever store ressurser.

Dette medlem mener at de tiltakene som har budsjettmessige konsekvenser, eventuelt må inn i vanlig budsjettbehandling og vurderes opp mot andre budsjettområder.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Arbeiderpartiet, mener det er en svakhet med ekstremismemeldingen at skeive ikke er systematisk inkludert som hatutsatt gruppe, og vil i den forbindelse uttrykke støtte til Støttegruppa for 25. juni sitt innspill.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil fremheve at regjeringen ikke har utelatt skeive som hatutsatt gruppe, og mener at meldingen ty-

delig beskriver at skeive inngår i ekstremisters fiendebilder. I meldingen står det blant annet:

«Noen ekstremister har rasistiske holdninger, og mange retter hatet sitt mot bestemte grupper, som jøder, muslimer eller personer med innvandrerbakgrunn. Noen retter hatet mot flere av disse gruppene. Skeive kan utsettes for ekstremisters handlinger og ytringer.»

Disse medlemmer viser til at hat mot skeive og 25. juni-angrepet er et dystert bakteppe for meldingen, noe som eksplisitt fremgår av teksten i meldingen. Disse medlemmer vil samtidig støtte forslaget under for å rydde opp i mulige misforståelser.

Komiteen vil uttrykke støtte til Støttegruppa for 25. juni sitt innspill om at dette

«er særlig uheldig i en tid hvor skeive står høyt i fiendebildet til høyre-radikale krefter internasjonalt, og skeive rettigheter er under press i flere land. Ungarn har nylig innført forbud mot pride, og i USA ser man alvorlige angrep mot særlig transpersoners rett til å leve fritt og åpent. I Norge skjer det jevnlig alvorlig hatkriminalitet mot skeive, inkludert tilfeller av alvorlig vold og drapsforsøk i fjor.»

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det gjøres en tilføyelse i ordningen for tilskudd til å styrke kjønns- og seksualitetsmangfold, slik at det eksplisitt fremgår at tilskudd også kan gis til prosjekter som er ment å forebygge hat mot skeive.»

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komite.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen sørge for at det gjøres en tilføyelse i ordningen for tilskudd til å styrke kjønns- og seksualitetsmangfold, slik at det eksplisitt fremgår at tilskudd også kan gis til prosjekter som er ment å forebygge hat mot skeive.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for at det gjennomføres en forskningsstudie som ser på bredden av psykososiale og økonomiske konsekvenser for direkte berørte etter terroren 22. juli 2011, både knyttet til Regjeringskvartalet og Utøya.

III

Meld. St. 13 (2024–2025) – Forebygging av ekstremisme – Trygghet, tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 27. mai 2025

Tage Pettersen

fung. leder

Torstein Tvedt Solberg

ordfører